ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

10 ДИНАРА 1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

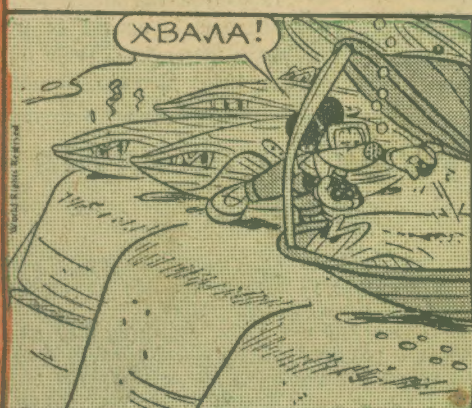
Година XVI — Број 142 — Субота, 18 септембар 1954

Мики трага за Мула-лом

ОПЕТ У ОПАСНОСТИ

32

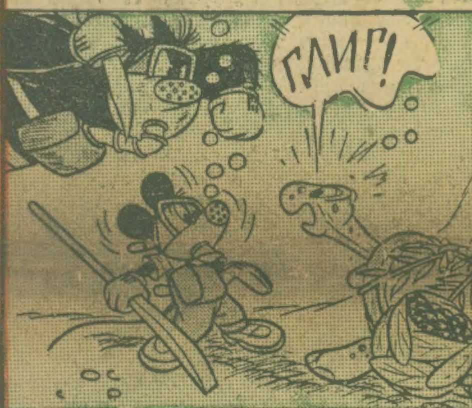

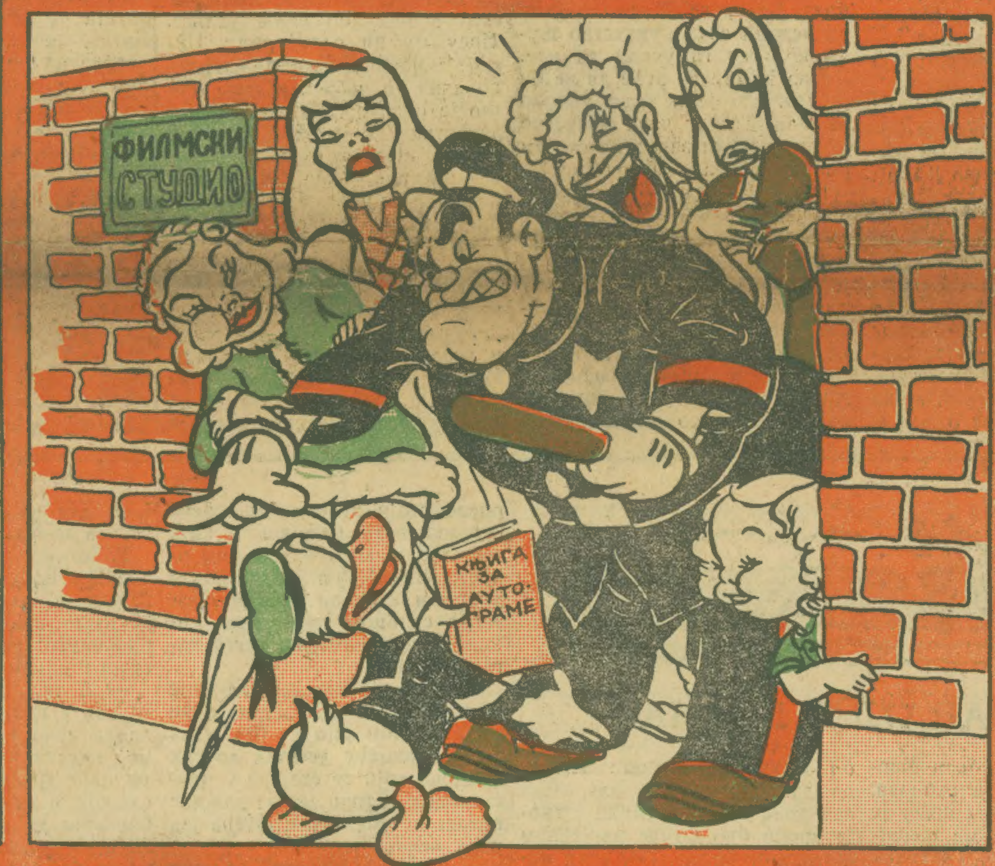

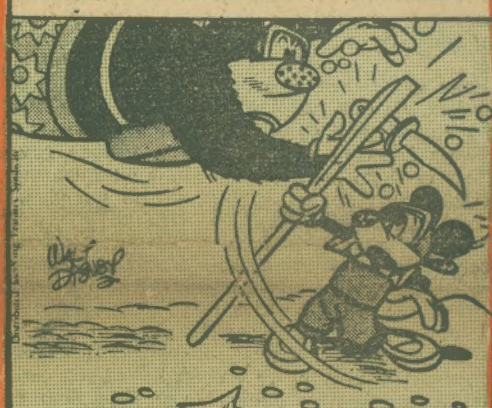

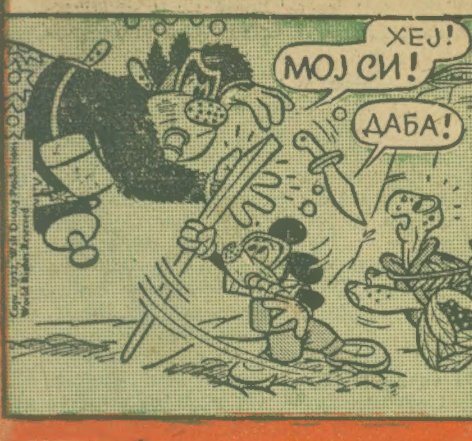

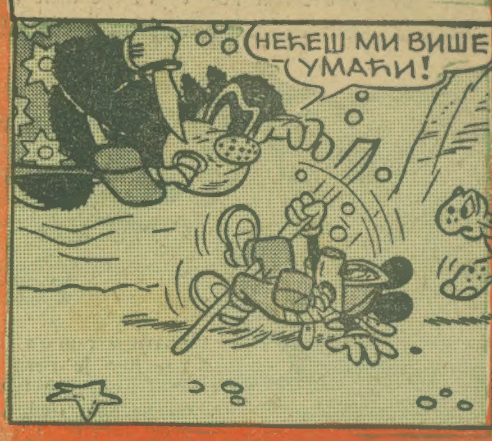

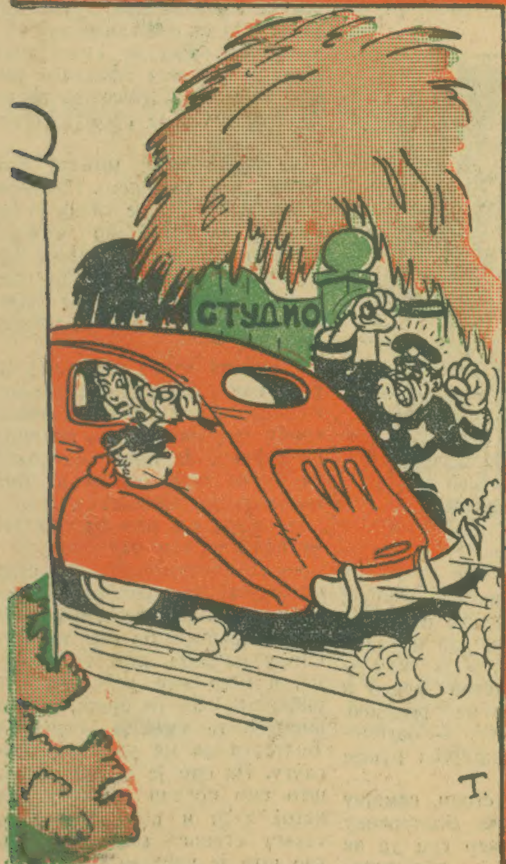

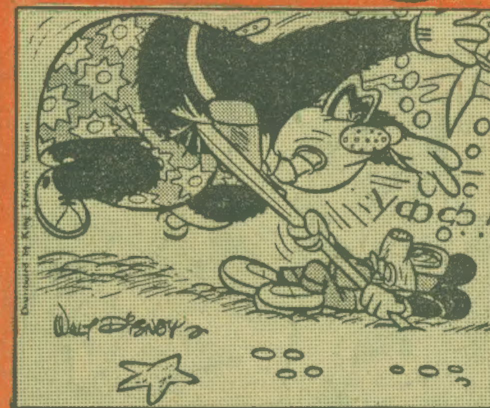

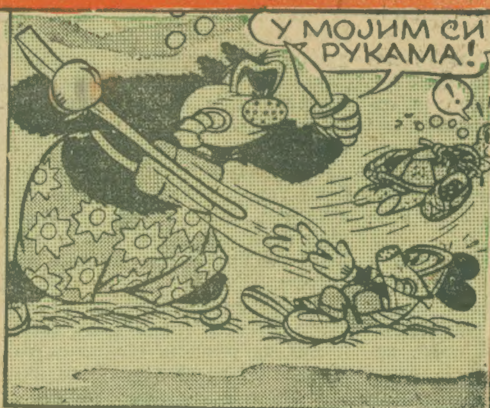

СЛАВАН ИЛИ...

„Овај младић или ће постати славан или ће погинути пре но што од њега постане зрео човек". Тако је о Дагласу Бедеру, деветнаестогодишњем питомцу енглеске ваздухопловне академије, често говорио његов учитељ пилотаже. Већ од првих дана у академији видело се да је нови питомац просто рођен за авијатичара. Волео је свој позив и нигде се није осећао тако срећним као кад би се налазио високо изнад земље. Бојазан инструктора да ће Бедер погинути није била неоправдана. Јер, он је, често кршећи правила која су владала у академији, изводио такве ваздушне акробације да се његовим друговима и учитељима коса дизала на глави. Лупинзи на малој висини, строго забрањени војним пилотима, били су његов „специјалитет". И баш због њих умало се једног дана није обистинио други део „пророчанства" његовог учитеља.

Децембра 1931, тек што је био напунио двадесет и једну годину, одлетео је Бедер на један оближњи аеродром да посети неке другове. На нечију молбу, у којој је било и мало зачикавања, да изведе један веома тежак и ризичан маневар готово изнад саме земље, Бедер је сео у „Булдог", свој нови авион, мада је знао да се њиме теже управља но авионом на коме је он дотада изводио своје вештине. У вертикалном лету дигао се увис, спустио се и, готово бришући земљу, извео забрањену акробацију. А тада је врх левог крила запарао земљу и авион се „носом" зарио у тле.

У први мах Бедер није осетио ништа. Чуо је само страховиту ломљаву. У чудној тишини која је затим наступила, свест му се брзо вратила. Видео је да седи у неком чудном положају. Лева нога налазила му се испод изломљеног пилотског седишта, а десна изнад главе. Десна ногавица његовог светлог авијатичарског одела била је као маказама пресечена на колену. У цивилној болници, у коју су га однели зато што је била најближа, одмах су му отсекли десну ногу изнад колена, јер је већ била готово откинута, а два дана касније, кад је гангрена захватила озлеђену леву ногу, ампутирали су и њу, и то петнаест сантиметара испод колена.

Време између две операције провео је Бедер у полусвесном стању. Утонуо у грозничав полусан, чуо је једном како иза отшкринутих врата једна болничарка шапуће другој: „Полако! Не дижите галаму, јер у овој соби умире један младић!" То га је вратило свести и животу. А онда је дошло сазнање да више нема десне ноге. Није ни слутио да му је и лева отсечена, јер је осећао лажне болове у левом стопалу. Кад се после неколико дана пожалио једном свом другу авијатичару да су ти болови неиздржљиви и да чисто жели да му ампутирају и леву ногу, друг му је, једва задржавајући сузе, одговорио: „Па то су већ и учинили, Дагласе".

„Не могу ме избацити из авијације", — понављао је Бедер упорно сам себи. Па зар није он лично познавао једног, пилота цивилног ваздухопловства који је и даље летео иако је био без ноге! Ето, и болничарка му је причала о неком свом познанику-тенисеру који се после губитка ноге није одрекао свог омиљеног спорта. И колико још примера! Али, он није примећивао, или није хтео да примети, да су то све биле приче о људима којима је недостајала само једна нога.

„Штап? Ниједан једини дан нећу да идем помажући се штапом!" Запрепашћен, гледао је Десаутер, један од највећих енглеских стручњака за

израду вештачких удова, мршавог, бледог младића који се, ослоњен на рамена двојице болничара, трудио да учини први корак на својим вештачким ногама. Лица згрчена од бола, Бедер се упорно трудио да испуни свако упутство људи који су га учили да иде. Падао је, стезао зубе да не би јаукао, али је и даље упорно вежбао. Трећег дана напустио је ортопедски завод на својим новим ногама — без штапа!

Првих десет дана „новог живота" били су чак тежи и од несреће у којој је настрадао и од обе операције. Ишао је сасвим лако, али то њему није било довољно. Он је пилот. Он не жели само да корача: он жели да лети. После месец дана, преудесивши ножне педале на аутомобилу тако да је могао да се служи само левом ногом, полагао је шоферски испит и положио га. А тада је тражио да га пошаљу у његову јединицу. Не желећи да га жалосте, а уверени да ће при првом покушају сам увидети да је његова жеља неостварљива, послали су га у централну пилотску школу да тамо пробају његове способности за летење.

Опет се нашао у авиону, високо међу облацима. Било му је лакше да пилотира но да вози ауто. Једна проба, друга, трећа. Разни типови авиона. Акробације. „Само губите време код нас. У овој школи ви немате шта да научите", — рекао му је најзад главни инструктор.

Два дана касније стајао је Бедер пред командантом авијације. „Из школе су нам јавили да добро летите, — рекао му је. Али, ипак, не можемо вам дати авион, јер ваш случај није предвиђен краљевским правилима". „Па ви сте ме сами послали у школу да тамо испитају да ли могу да летим. Њихово мишљење је повољно", — промуцао је Бедер кад је успео да савлада узбуђење. „Жао ми је, али ту се ништа не може учинити. Правила..."

Још неколико месеци остао је Бедер у ваздухопловству, радећи „на земљи", како пилоти називају административне послове. Најзад, у априлу 1933, стигло је наређење Министарства ваздухопловства да се повуче из РАФ-а, „због слабог здравља".

Мучне године цивилног живота и бол због преварених нада... А тада је дошао Минхен. Над Европом и Енглеском већ се била надвила опасност рата. Не говорећи никоме ништа, чак ни својој жени, која се удала за њега после његове несреће, писао је министарству и понудио своје услуге. Нису му ни одговорили. Писао је поново. Најзад, неколико дана по избијању рата, стигао је одговор. Уследио је низ лекарских прегледа и пробних летова. Овога пута „краљевска правила" била су заборављена и у новембру Бедер је примљен у РАФ са истим чином који је имао пре несреће.

Минуло је осам ратних месеци а Бедер чак није ни видео непријатељске авионе. У међувремену постао је поручник и заповедник једне ескадриле. Најзад, у гужви која је настала око повлачења енглеских снага из Француске, послали су га да патролира изнад Денкерка. Ту је оборио први „Месершмит". Убрзо је постао командант 242 ескадриле „Харикена". „Пилоти су Канађани, — рекли су му у команди авијације. — Прилично су рђаво прошли у Француској. Људи су незадовољни, недисциплиновани, изгубили су морал". Бедер, до пре осам недеља обичан пилот, примио је без речи ово унапређење. А сутрадан, пилоти „који су изгубили морал" с поштовањем и дивљењем поздравили су свог новог команданта кад је изишао из авиона којим је више од пола часа изводио вештине какве они никад раније нису видели.

Његова тактика у вођењу ваздушних борби учинила га је ускоро командантом над четири ескадриле. На листи енглеских пилота који су оборили највише непријатељских авиона он се налазио на петом месту.

Деветог августа 1941 летео је над окупираном Француском. Убрзо је дошло до борбе. И баш у тренутку кад је један „Месершмит" стао да пада погођен његовим рафалом, Бедер је осетио да је нешто тешко ударило у реп његовог авиона. Окренуо се и видео да је од његовог авиона остао само предњи део. Падао је. Брзо, једним покретом, отворио је пилотску кабину и, издигавши се на руке, покушао да се из ње извуче. Био је већ напољу. Не! Нешто га је држало. Крута, метална десна нога била се о нешто закачила. Ветар га је шибао, у ушима је осећао његово пиштање. Падао је закачен за авион. Најзад, каишеви који су држали протезу причвршћену за тело, попуцали су. Падао је слободно. Један покрет руком и над њим се отворио падобран.

За три и по године колико је провео у заробљеништву, Бедер није престајао да Немцима задаје посла и бриге. Док је још лежао у болници, успео је да их приволи да се у његово име обрате РАФ-у и да затраже нову вештачку ногу. Једне ноћи енглески авиони бацили су падобраном ногу за Бедера. А већ сутрадан у поноћ он је, направивши уже од исцепаних чаршава, побегао из болнице. Сутрадан је био ухваћен и сместа пребачен у Немачку. Још неколико пута покушавао је да бежи. Најзад, пошто су га више пута пребацивали из логора у логор, послали су га у Колдиц, стару средњовековну тврђаву а сад логор за „непоправљиве", одакле је бекство било немогућно. Ту је он, априла 1945, дочекао ослобођење.

Покушаји да се плућа пресаде

Савремена хирургија постигла је многобројне и велике успехе, тако да неки лекари мисле да се у овој области све више приближавамо граници могућног. У прилог овој тврдњи наводе се и покушаје двојице истраживача са Универзитета у Канзасу, Хардина и Китла, који засад нису дали очекиване резултате. Наиме, они су лево плућно крило, артерију и леву бронхију пресадили с једног пса на другог. У почетку, изгледало је да ће операција успети. Пресађено плуће испунило се ваздухом, добило је сасвим нормалан спољни изглед и наставило је рад. Али, не задуго. Десет паса с новим плућним крилом живели су између једног и дванаест дана, јер су сви без разлике добили запаљење плућа. У другој групи, у којој су плућа пресађивана између паса који су потицали од исте мајке, животиње су живеле нешто дуже, али не преко тридесет дана.

Ваља имати на уму да је сваки организам требало да издржи не само тешку операцију, већ и борбу са новим органом, друкчијег ткива но што је његово. Као што је познато, у пластичној хирургији врше се калемљења само са истог човека, премештајући му кожу и месо с једног на други део тела, јер организам не трпи страно ткиво. У медицини је познат случај када мајка није била у стању да спасе детету живот иако се лишила свог здравог бубрега да би се накалемио наместо његовог болесног, као и многи слични. Међутим, лекари настављају на разне начине опите пресађивања плућа, јер би свакако хтели да покажу како су мишљења њихових противника, песимиста. нетачна.

Јунаци са „Албатроса"

РОМАН ОД Е. КОРМА

(6)

Уто уђе чика Вик у кухињу с лулом у зубима. Чим нас је погледао, одмах је разумео о чему смо говорили.

— Елза, — казао је он, — ми путујемо. Ја и Дим прекосутра идемо. Спреми нам ствари за пут.

Елза је ћутећи потврдила главом и продужила да шије.

— Кроз пет-шест месеци ми ћемо се вратити — наставио је стриц, — и ја се, Елза, надам да ћу кућу наћи у реду.

Елза се мало намршти.

— Добро је забравите, па ћете је тако и наћи! — промрмљала је она, одгризавши конац.

— А зашто да је забравимо? Ја остављам кућу на теби. Све ће бити тако као да нисам отпутовао. Остани ту и ради као и досад.

Такав обрт ствари унеколико је побољшао Елзино расположење. Она је благодарила стрицу на поверењу и жалосно изустила:

— Ах, капетане... Неки неповољан ветар нанео је овамо капетана Болтерса.

Стриц се намршти, али јој ништа не одговори. Можда је и сам тако мислио.

Гро Болтерс отпутова сутрадан ујутру. Стриц и ја испратили смо га. Естонац Мартин био је готов да отплови.

— Хеј, Диме! — повикао је он весело, машући ми шеширом. — По оваквом ветрићу ја ћу с капетаном одлетети као галеб!

Његово округло ћосаво лице сијало је од радости.

Капетан Болтерс био је озбиљан. Он нам је махнуо руком и дохватио се крме. Смелим силним покретом он је ставио барку под ветар и лађица је, као ватрен коњ, кренула од острва.

Кад се барка претворила у малену црну тачку и кад су се њена једрила слила с белим ивицама таласа, ја сам пошао кући. Горе, у својој соби, затекао сам Елзу. Она је седела на поду пред отвореним сандуком, а око ње били су читави брежуљци рубља и одела.

— Елза, — казао сам јој, видевши ову слику, — мени не треба ново одело и боље је да ми спремиш мало рубља и чарапа. Ја се нећу кицошити на лађи. Стриц ће ми купити матроско одело и капу.

Елза се окрете. Лице јој је било тужно.

— Ах, Диме, зар ти, да постанеш прљаво момче, као они што нам долазе на рибарским лађицама. И да радиш као они?

Ја сам потврдио главом, осмехнувши се задовољно. И имао сам муке да јој објасним како сваки морнар почиње своје напредовање у служби од дужности момчета. Изгледа да се мало умирила, када сам додао да је и стриц у своје време био момче на једном енглеском броду. Но, ипак није била задовољна. Сирота Елза била нам је одана свом душом и туговала је опремајући нас на пут. Ово сам разумео кад је дошло време да се поздравимо. Елза ме је чврсто загрлила и заплакала. Тада се у мојој души покрете неко тужно топло осећање. Тешио сам је говорећи да неће проћи ни пола године, а ми ћемо се вратити и живети по старом.

А кад смо отпловили са острва, она је гледала за нама и махала рупцем. Ивице острва почеше да се сливају са измаглицом, а у даљини њен црвени рубац мицао се још само као искрица. Ја нисам склон тузи, али ми је овај црвени рубац унео у душу неку тугу, те сам осећао оно исто што осећа сваки кад напушта завичај и топли домаћи кутак у коме се пријатно и удобно живи.

У Риги чика Вик је прво отишао у трговину са оделом, где је за себе купио морнарску униформу, а за мене матроску спрему. Свршивши овај посао, отишли смо у гостионицу „Весели морнар", где смо доручковали.

При крају доручка стрицу су донели капетанску униформу. Кад је обукао мундир и припасао нов сјајан мач, ја сам нашао да му морнарско одело стоји далеко боље него скроман грађански капут, који тек што је скинуо. У новој опреми чика Вик је изгледао дивно и ожиљак на лицу, заједно са оштећеним ухом, добио је сада потпуно други изглед и значење.

Сада нас ништа више није задржавало и могли смо поћи на лађу. Ми смо се без муке снашли између десетак других бродова који су стајали у пристаништу. Стриц ми из даљине показа на дивно намештена једрила неког брода.

— Ено „Албатроса". Ђаво

га однео, он личи на пређашњи као две капље воде што личе једна на другу.

Капетан Болтерс срете нас са достојанством и уважавањем, што ја нисам раније код њега приметио.

— Радујем се што вас видим, капетане Дилове — поклони се он кад стриц ступи на палубу. — Ми смо поново заједно, стари друже!

Његове су очи радосно сијале, док му је лице сачувало свечан израз.

У одговор на мој поздрав, капетан Болтерс једва климну главом и ја сам разумео да су наши пријатељски односи прекинути: преда мном је био строги командант.

— А ти, Диме, — рече он, — иди у кухињу и кажи Капу да си ново момче. Ето, драги мој, некако умекшано рече он, од овог тренутка ти ступаш у службу и старај се да не заборавиш да си само момче. Ја строго пазим на прописе и на својој лађи не правим никакве разлике између људи. На суву бићемо као и раније добри пријатељи, али на лађи — ти си момче, а ја командант. Ти си паметан дечко и ја мислим да си ме разумео.

— Разумем, сер, — одговорио сам ја, додирујући руком обод капе.

Видео сам да стриц, осмејкујући се, одобрава Болтерсову строгост и разумео сам да не треба рачунати на ублажавање с његове стране. Уосталом, ја то нисам тражио. Ја сам био донео чврсту одлуку, да прођем кроз сурову морнарску школу.

— Ти си чуо, Диме, шта ти је капетан рекао, — обрати ми се чика Вик. — Томе могу додати само једно: ради и старај се да будеш частан и добар матроз. За тебе не може бити олакшица. Узми мене за пример: отсад сам и ја помоћник на овој лађи, не гледајући на капетански мундир.

Од њих сам отишао пун ревности. Тражећи кухињу, за часак се задржах крај групе матроза који су ваљали неку тешку бурад. Рад је надгледао онизак, темељан официр с лицем које је потсећало на плави патлиџан. Он је промукло викао:

— Пажљивије, момци! Хеј, Бене, ђаво те однео. Пази, ти барут ваљаш, а не слану рибу. Гле, ко је то? Ново момче? Ти си дошао са капетаном Диловом? Тако. Но, пази на свој посао... Запамти, ја сам крманош и зову ме Кирби, мистер Кирби....

Пожурих да се удаљим и готово код саме кухиње наиђох на Мартина. Естонац је носио трубу усмолављеног конопца на леђима. Ја нисам очекивао да ћу на њега наићи и био сам искрено изненађен.

— Мартине, зар си овде?! — повикао сам радосно.

— Диме, пријашко! — рече он, спуштајући конопац на палубу. — Ја ти, брате, и не мислим одлазити. Ја сам ти ступио у матрозе, пријатељу Диме, и нека иде дођавола све рибарство! Ја ти брате, волим ширину, те умолим капетана Болтерса да ме уврсти у послугу. Па ово је дивно, Диме, што смо почели службу на истој лађи и под командом таквог старог морског вука као што је капетан Болтерс.

(Наставиће се)

ДИВЉИ ЗАПАД

истина и мит

Земља покривених кола-вагона, пони-експреса, поштанских кола, трапера и трговаца крзном одевених у панталоне и прслуке од јареће коже, земља отворених, неограђених ранчева, каубоја и целепа волова под чијим копитама дрхти прерија — то је Дивљи Запад, земља која је постала мит. А центар тог мита чине данас, потпуно неоправдано, само последња три симбола: отворени ранчеви, каубоји и крда стоке.

У свакој америчкој продавници новина и часописа наћи ћете бар двадесет илустрованих листова који су од прве до последње стране испуњени причама и стриповима о поштеним каубојима, праведним и неправедним шерифима, несрећним девојкама које из руку зликоваца спасава неустрашиви прериски јахач, а свака радио-телевизиска станица даје просечно дванаест „коњских опера" недељно. О броју каубојских филмова боље да се и не говори.

Цела једна епоха, која заслужује да се о њој говори с поносом и поштовањем, занемарена је и сведена на оно што

је за њу било најмање карактеристично. Јер, време отворених ранчева и каубоја трајало је свега двадесет година и завршило се још пре седам деценија. Тај период, познат под именом „сточно краљевство", почео је одмах после америчког грађанског рата, кад је за раднике који су градили нове пруге и путеве и крчили шуме требало обезбедити довољне количине свежег меса. Но, уколико су насеља брже ницала, утолико се смањивао број сопственика стоке и чувара — каубоја.

Нико не може да објасни зашто је баш око тог, прилично безначајног, детаља из времена пионира Америке створен мит. Тачно је да су у време каубоја пушке праштале, али ни десети део од онога што сад читамо у књигама и гледамо на филмовима о Дивљем Западу. Живот каубоја био је понекад проткан и романтиком, мада се уствари он претежно састојао од међусобне борбе моћних, мање моћних и малих ранчера. И док су моћни на сваки начин гледали да униште мање моћне и искључе их из конкуренције, ови су, са своје стране, чинили све да онемогуће опстанак малих. Пушке су праштале, али то нису биле пушке „несебичних јунака прерије", већ плаћених професионалних разбојника који су пуцали за рачун онога који би им више платио.

За каубојски позив била је потребна вештина, храброст и истрајност. Али, те исте особине морали су имати и горосече, који су од непроходних шума стварали оранице. Па ипак, о њиховом животу не снимају се филмови. Живот каубоја био је често у опасности и пун тегоба. Али, зар је био лакши живот првих рудара у Новом свету, па се ипак о њима не цртају стрипови. Каубоји су се одликовали великом сналажљивошћу у пустим, ненастањеним пределима, али зар се ишта може упоредити са стрпљивошћу, истрајношћу и сналажљивошћу првих трапера, који су, често сасвим сами, годинама крстарили Стеновитим Планинама? А ако се мит једне земље ствара по обличју онога који је имао највише заслуга за њену будућност, онда је свакако требало створити мит не о луталици, већ о малом, данас готово заборављеном, насељенику-земљораднику који је заорао прве бразде у Новом свету и изградио себи сталан дом.

Дивљи Запад заслужује да се о њему пише, јер је он чак и данас диваљ. То је област пешчаних бура, урагана, невиђених провала облака, суша. Они који живе у њему морају да воде сталну борбу с дивљањем природних снага. Често се догађа да поток чије је корито годинама суво наједном надође, излије се и однесе све на шта наиђе: куће, штале, стоку, пуне амбаре. И чим се његово дивљање стиша, људи поново граде, ору, засејавају. Дивљи Запад је земља упорних људи, који се боре за свој опстанак. Он није, а никад није ни био, земља каубоја који само јаше дивљег коња и витла ласом. Каубоји су били само један њен мали део. И та нестварна и лажна слика, која је својом неоправданом величином засенила све оне који су се борили и боре да савладају дивљину Запада, данас се истиче као симбол једног времена, којим би се иначе сваки народ с правом могао поносити.

Приче о џиновској змији нису чисте „новинарске патке"

Приче о чудноватој змији виђеној у Лок Несу месецима су пуниле ступце у новинама. Обале Лок Неса биле су запоседнуте новинарима који су, држећи камере у рукама, очекивали да се чудовиште поново појави. Док су једни, наводећи исказе оних који су наводно видели чудовиште из Лок Неса, упорно тврдили да се ради о некој преживелој грдосији из преисториског доба, други су доказивали да је та прича измишљотина, обична „новинарска патка".

Међутим, данас се на ту причу почело друкчије гледати. Наиме, Антон Брун, истакнути дански океанограф и шеф „Галатеа експедиције" која је две године крстарила око света испитујући океанске дубине, саопштио је интернационалном конгресу зоолога одржаном у Копенхагену да је видео младунче једне џиновске морске змије.

Ухваћена у мрежу за дубински риболов, млада „змија" била је дуга два метра. По њених 450 још неразвијених пршљенова — трипут више но што имају највеће јегуље чијој породици припада — може се закључити да одрасли примерци достижу заиста фантастичну дужину и да свакако потсећају на какво преисториско чудовиште.

Антон Брун, који је досад из океанских дубина извукао на светлост дана рибе невиђених и задивљујућих облика и боја, не сумња да ће једног дана људи успети да улове и одрасли примерак ове необичне змије-јегуље.

WALT DISNEY'S

РОБ РОЈ

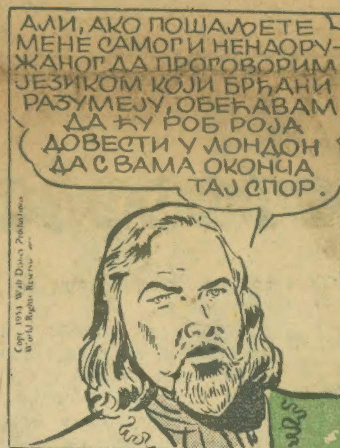

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

ФОРМОЗА

Формоза је велико острво које се налази у Тихом Океану, на југоистоку Азије. Од азиског копна одељена је Формоским Мореузом, који спаја Источно и Јужно Кинеско Море.

Кинези Формозу називају Тајваном. Тако је називају и Јапанци и други источни народи. Шпански морепловци кад су је видели назвали су је Хермозом или Формозом, што значи: Лепотица, Лепа Земља, због дивних пејзажа које су тамо видели. Главни град Формозе је Тајпех. Њена површина износи 36.000 квадратних километара, а на њој живи око 6,200.000 становника.

Доста широка низија налази се уз западну обалу острва, и то је главна пољопривредна област Формозе. Поред равница, на Формози има и високих врхова на планинама, од којих су највећи: Морисон (3.300 метара) и Силвија (3.600). Уствари, то је један вулкански планински ланац у коме се налазе многобројне сумпорне јаме. Река има много, али оне немају већу важност. То су више бујичњаци. Река Там-Суи нешто је пловна. Има и језера, а најлепше је Тсун-Сип-Хај.

Клима на Формози је суптропска. Од јуна до септембра температура је око 21 степен Целзијусов, а у јануару око десет степени. Обилне

кише падају од јануара до марта, па је због тога вегетација бујна, цвећа има свуда, а нарочито орхидеја. Планинске области обрасле су густим шумама, које су главни извор прихода становништва. Најважније пољопривредне културе су: пиринач, чај, шећерна трска и камфор, а од руда: сумпор, нафта, злато, олово, сребро, угаљ, бакар итд. На острву има око 4.500 километара железничких пруга, које спајају његову унутрашњост с лукама.

Кинези су одавно познавали Формозу, али је нису заузимали све до новијих времена. Они су се задовољавали тиме што су поседовали само Пескадорска Острва, која се налазе на западу од Формозе. Шпански морепловци забележили су на свим географским картама Формозу још почетком 16 века, а 1622 Холанђани су се искрцали у Тај-Уану, где су подигли и једно утврђење. Гусар Чен-Чинг-Конг истерао је одавде Холанђане. Године 1683 Формоза је поново припала Кини, која се стално борила против побуњених староседелаца. Године 1874 Јапанци су се искрцали у залив Лијанг-Кјао, на југоисточном делу острва. То су они учинили оптужујући Кину да су становници Формозе убили неке Јапанце приликом бродолома. Одатле су Јапанци отишли пошто им је Кина дала новчану накнаду. Године 1884 француска влада издала је заповест адмиралу Курбеу да окупира Келунг, што је он и учинио, али после дугих борби Французи су се повукли 1885. После првог кинеско-јапанског рата Кина је била присиљена, уговором о миру у Шимосекију, да преда Формозу Јапанцима, 1895 године, и ови су је држали све до 1945.

Рефрен

Рефрен (припев) је стих који се стално јавља на крају сваке строфе. Рефрен често (нарочито у народној поезији) не значи, по унутрашњем смислу, ништа; он је ту само ради музичког покрета. Али, прави уметнички рефрен може бити необично леп, као што је случај у балади „Гавран" од Едгара Алана Поа. Тај рефрен гласи: „Никад више", а његова лепота и снага леже баш у чињеници што је тај рефрен у исти мах и мотив целе баладе; наиме, песник њиме изражава нежан бол за умрлом Ленором, коју никад више неће видети. Уз то долази и тај моменат што је овај рефрен у свакој строфи једна стилизована поента, тј. у њему се стичу све мисли као у једну жижу.

Ево још једног примера:

Ветрић пири,
липа мири,
ко и пре.
Врело жубори по лисној гори
Ко и пре.

Не жалите звери у зоолошком врту

„Дивљим зверима није место иза решетака, већ испред њих,“ — каже Аксел Мунте у својој књизи „Сан Микеле“. Ова примедба ставила је на дневни ред једно питање које је усталасало љубитеље животиња: да ли се звери злопате у зоолошком врту и да ли вреди о томе водити рачуна?

Др Вилијам Ман, дугогодишњи директор зоолошког врта у Вашингтону, који је од мале збирке начинио један од најбогатијих вртова у свету и сам идентификовао око 108 разних врста сисара и инсеката, има о томе своје нарочито мишљење.

— Многе звери, — вели он, — живе боље овде него у дивљини. Здравије су, а већина од њих је и „срећнија“. Немају никаквих брига, нити неугодности. Изгледају млађе и дуже живе. У то се може сваки посетилац уверити .

И тада би вас најпре увео у огроман кавез с птицама. Ту се налазе птице из арктичких предела, галебови, бели ибиси и фламингои. Неке су стајале у бари, неке на гранама дрвећа, или су лежале на јајима у гнезду. У суседном кавезу било је небројено птица певачица, чије се перје пресијавало на сунцу у свим бојама. Оне су чепркале по земљи ,лежале у гнездима од рафије, или су стајале на грани и певале од свег срца. Био је то призор праве среће.

— Као што видите, животиње не схватају шта је слобода а шта ропство, — објашњавао је доктор Ман. — Оне имају само жеље, које теже да испуне. А то је велика разлика.

Неко ће можда приметити да су животиње навикле да живе у заједници, па им самоћа у кавезу тешко пада. И то је проблем нарочите врсте. Има животиња које баш воле самоћу, и обратно. У њујоршком зверињаку био је један јагуар-женка, и то сама у кавезу. На једвите јаде нашли су јој мужјака. Да би се привикли једно на друго, ставили су им кавез до кавеза. После два месеца сматрало се да су се јагуари довољно спријатељили и отворена су врата између кавеза. Али, кад је женка ушла у мужјаков кавез, он јој је сломио врат ударом шапе.

За човека реч „слобода“ лепо звучи, али за већину дивљих животиња она је тесно везана с појмом „борба за опстанак”. Помислите само на ране и болести, на паразите, на старост животиње у дивљини и тада нећете много жалити звери у зоолошком врту. Још поодавно је запажена једна занимљива чињеница: кад се дивља звер улови, она се смири, постаје много приступачнија, чак је мање нервозна и плашљива од многих које су се окотиле у зверињаку. Изгледа да оне умеју да цене вредност редовне исхране, заштиту и пријатељство човека. Често видите животиње како наизглед бедно шетају по кавезу тамо-амо. Али, немојте то погрешно разумети. Не чине то оне зато што можда желе да изиђу напоље, већ да би на тај начин утрошиле сувишак енергије, која се у дивљини иначе троши на тражење хране и на одбрану од непријатеља. Ако их притом пажљиво посматрате, запазићете да чине увек исти број корака и исте покрете главом. Ако каткад изгубе такт, оне мало причекају док не ухвате ранији ритам. Многи то сматрају неком врстом игре. Што је најзанимљивије, не раде то звери само кад су у кавезу. Може се видети медвед и у слободи како се њиха, или шета лево-десно по неком пропланку. И горила у џунгли чини слично.

— Ми смо леопарду отворили врата кавеза кад се тако шетао, — вели доктор Ман, — али он није хтео да изиђе напоље. Ја сам имао једну лепу хијену с којом сам се био спријатељио. Направио сам јој мало двориште, али, замислите, није хтела да изиђе из кавеза, чак ни да узме храну. Ако нека животиња каткад провали кавез, то она обично чини само из страха и прво што жели то је — да се врати натраг.. Прошле године у Оклахома-Ситију један леопард побегао је из кавеза. Цео крај се био узбунио, јер се звер изненада појављивала тамо где јој се нико није надао. Ја мислим да је она само покушавала да нађе свој кавез.

Главна брига зверова у дивљини јесте борба против непријатеља. Они то у кавезу немају да брину. Друга им је брига храна, а о томе се овде брине особље зоолошког врта. Одмах за овим долази потреба за неким месташцетом на земљи, у води или у ваздуху где се животиња осећа „као код своје куће“. Мало људи зна да код животиња постоји тај нагон за „приватним животом“. А кад се једном привикну да приме кавез као најпогоднију средину ,решен је и тај проблем. Место где је звер сигурна, друштво и пријатељство, рецимо чувара — то је све што она жели. А кад све то има, онда је много „срећнији” од многих који долазе да га виде.

Оправдано је мишљење да животиње у кавезу постају болесне од великог ленствовања. То је заиста тежак проблем. Требало би им наћи неко „занимање“, мада се многи томе противе. Они мисле да је то мучење животиња кад их у циркусу дресер пуцкетањем бича тера да прескачу препоне.

Али, оно од чега животиње највише пате у зоолошким вртовима, то је храна коју им дају посетиоци. „Ми овде имамо четири слона, — вели доктор Ман, — а врло често 80.000 посетилаца дневно, од којих сваки сматра за дужност да слоновима понуди бар по један орах. Имали смо неколико случајева да су неке животиње угинуле од болести стомака. Једног лепог кондора са Анда нашли смо мртвог јер је био прогутао лоптицу од станиола којим се увија чоколада“.

Најзад, противници зоолошких вртова нека мало погледају домаће животиње. Зар је штала ишта боља од кавеза? А усто је већина њих осуђена на тежак рад. У чему је разлика између хватања звериња за зверињак и за припитомљавање? Ми звери хватамо да их искористимо, да се забављамо, или да нешто од њих научимо. Било је људи који су предлагали да се звери не држе у кавезима, већ да им се одреде већи комади земљишта, који би били преграђени јарковима. Али, ти људи расуђују према својим потребама, а не према потребама животиња. Кад би се тако урадило, вероватно је да би свака звер изабрала неко место не веће од кавеза и све би време ту проводила. Мало је звериња које воли да се креће; лав и орао понајмање од свих.

Зоолошки вртови нису изум новијег времена. Један од вавилонских краљева имао је у Ниниви зверињак, са именом сваке животиње на кавезу. Кинески цар Вен, у XII веку пре наше ере, имао је зоолошки врт, који је он називао „вртом мудрости“.

Намена зоолошких вртова није да се животиње у њима муче и злопате, већ, напротив, да их људи тамо што боље упознају и заволе. На томе има још много да се ради, јер је веома мало људи који „умеју“ да воле животиње.

Крез није био сам...

Кад се говори о великим ризницама злата кроз историју, онда не може да се мимоиђе име Креза, последњег лидиског краља (561—546 пре наше ере), који је био чувен због свог богатства. Њега је потукао персиски краљ Кир и одузео му све богатство, које је доцније наследио цар Дарије. Од њега га је одузео Александар Велики. Прича се да је Александар нашао у Даријевој благајни у Перзеполису око 384.000 килограма сувога злата.

Али, није био сам Крез који је гомилао злато. У прошлости је било и других који су уживали у великим количинама овог метала. Истина, не само у виду новца, него и у другим облицима. Наиме, злато је служило за кипове, украсе, грађевине итд. Плиније прича да је кип олимписког Зевса у Делфима био сав од чистога злата, а кад је доцније тај храм разорен из њега је изнесено 6.400 килограма злата. Херодот каже да је и кип бога Бала у Вавилону био сав од злата. Од злата је било и подножје на које је он био постављен.

У току ратова између Запада и Истока, то злато се постепено пренело са Истока у поједине западне земље, а нарочито у Рим. Плаут је забележио да је за време Другог пунског рата у благајни римских поглавара било 896.000 килограма злата. Плиније даље каже да је Нерон имао целу палату од злата и да је његова жена Попеја поткивала своје мазге златом, затим да је Антонијево позориште имало златан кров итд. Према томе, Крез није био једини човек у Старом веку који је уживао у злату, које је одиграло огромну улогу у историји човечанства.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

ЖЕНКЕ ГАЛЕБОВА НИСУ ДОБРЕ МАЈКЕ

Холандски научник Берендс објавио је недавно веома занимљиве податке о материнском нагону код женки једне врсте галебова који се претежно хране харингама. Већина тих птица радије је седела на вештачким јајима које је научник поставио у близини њихових гнезда но на јајима које су саме снеле. Између вештачких јаја различите величине женке су увек бирале она која су већа и пегавија од њихових. Њихову пажњу нарочито су привлачила јаја с мањим и што гушће распоређеним пегама. О тим вештачким јајима начињеним од дрвета оне су се чак брижљивије старале но о својима и неуморно су покушавале да такво јаје, у случају да падне на земљу, врате у гнездо.

СТАРИ СТЕ ОНОЛИКО КОЛИКО ЈЕ СТАРА ВАША ГРУДНА КОСТ

Искусне домаћице никад се неће преварити да уместо младе купе стару, жилаву кокош. Оне ће, пре но што је купе, пажљиво, опипати њену грудну кост и ако је ова мека оне су сигурне да ће и месо бити меко и сочно. Јер, мека грудна кост значи да је кокош млада.

Истоветан однос између чврстине и изгледа грудне кости с једне стране и броја година с друге, постоји и код човека. Ову појаву открио је недавно антрополог Дејл Стјуарт. Грудна кост, или стернум, како је њен научни назив, мења се током година, и то на одређен начин. Те промене најкарактеристичније су од десете године живота и нарочито су упадљиве на местима где се ребра спајају с њом. Места спајања постају рапава, пуна испупчења и удубљења, а цела грудна кост много тврђа.

КАТЕХУ

Катеху је суви, танином богат, водњикави екстракт који се справља од разних источноиндиских биљака, например од плода арека-палме. Он се употребљава за штављење коже, бојадисање вуне и у медицини.

ПЛАНЕТАР

Планетар (планетаријум) је списак планета; модел помоћу кога се предочава кретање планета око Сунца.

Земља музике

Музика је саставни део живота људи у Уганди. Разноликост и обиље музичких инструмената сведоче о њиховој великој љубави за музику. Наћи ћете код њих флауте, рогове, добоше, харфе, милозвучне свирале. Сваки мали козар има свиралицу, а сваки други човек кога сретнете на путу свира у свиралу начињену од трске. Чак иако на глави носи терет, он свира, као да покушава да свирком учини терет лакшим. Харфе, необично лепо израђене, звуче на свим путевима“. Тако је почетком овог века писао о смислу и љубави за музику код афричких црнаца један истраживач који је провео у Уганди и околним покрајинама пуних осамнаест година.

Афрички народи заиста необично воле музику, а по разноликости и обиљу музичких инструмената они, вероватно, и надмашују културне земље. Од шупље тикве у коју пободу еластичан штап и на њему затегну жицу, они ће зачас начинити себи лауту. Неколико бамбусових трски различите дужине и ето вам свирале на каквој је по грчкој митологији свирао бог стада Пан. Од оклопа корњаче, витког повијеног прута, већег броја малих чивија и исто толико жица добија се харфа. У афрички рог, начињен од слонових кљова, тешко да би могао да свира један Европљанин, јер за то не би имао довољно даха. Добија се утисак да нема предмета у природи од кога афрички црнци не би били у стању да начине музички инструмент. О бубњевима, којих има најразличитијих облика и величина, није потребно ни говорити.

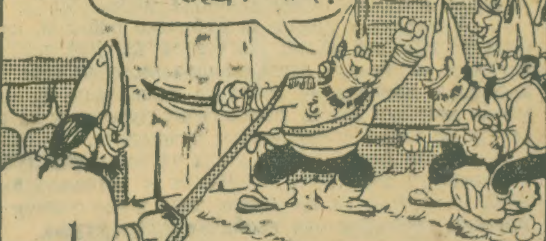
Смислом и љубављу за музику одликују се исто тако готово сви народи и племена Аустралије и острва у Тихом Океану. На Фиџи острвима могу се видети шкољке морских пужева претворене у трубе, а у Гијани флауте од бутне кости јагуара.

ПРИЧА О МАЋКУ МИТИ КОЈИ СЕ ОДМЕТНУО У ХАЈДУКЕ ОД ВОЛТА ДИЗНИЈА

И тако су живели српски књижевници

Данас му је име готово сасвим заборављено, а уназад сто година Милован Видаковић био је један од најпопуларнијих српских списатеља. У књижевности се јавио почетком прошлог века. Тада се тек почела да ствара српска читалачка публика и романи Милована Видаковића били су јој готово једино штиво. Разнолик и чудноват свет његових јунака и необични догађаји који се заплићу и расплићу безазлено и наивно, силно су одушевљавали читаоце. Сматрало се да су Видаковићева дела недостижна и да нико не уме да пише тако лепо и забавно као он.

Видаковићеви романи имали су и родољубиву тенденцију, па су због тога читаоцима били још дражи. По његовим јунацима они су својој деци надевали имена. Популарно име Светозар потиче из једног Видаковићевог романа („Љубомир у Јелисијуму"). За Видаковића је Сима Милутиновић, изражавајући се својим необичним језиком, рекао да је „постао љубимцем понајвише читајуће младежи, пак и размишљајуће зрележи и најпосле одобравајуће старежи". Колика је била Видаковићева популарност, речито говори једно војничко писмо из 1833 године. „А ваша деца (то јест романи) пише један војник Видаковићу, у великом броју по Италији путују у солдачким телећацима. Кад солдатима буде тешко, они воледу пар кошуља бацити него дете ваше из телећака прогонити".

Његови романи читали су се подједнако радо у Војводини и у Србији. Када су године 1832 из Београда на волујским колима кренули у Крагујевац први ђаци на тадању Велику школу (гимназију), пролазећи кроз Неменикуће, родно место Видаковићево, они су се с поштовањем сетили овог српског списатеља, чија су дела знали готово наизуст. Постојала је нека врста култа према јунацима његових романа. Читаоци су старом романописцу упућивали своје жеље да у другом издању улепша судбину јунака који им је био симпатичан, да га, например, ожени кад је и друге поженио, или да му додели већу част или сјајнију титулу. Иако је Видаковићев углед у озбиљном књижевном свету убрзо сасвим избледео он је још задуго остао најпопуларнији писац широке читалачке публике, која се његовим делима снабдевала по вашарима и код торбара.

Мукотрпан и бедан живот Милована Видаковића претстављао је, нарочито у његовим последњим годинама, оно што се већ од осамнаестог века називало „општом судбом наших списатеља". Доситеј Обрадовић тужи се 1791 једном свом знанцу како дневно мора да одржи најмање десет приватних часова, јер му је то једини приход за живот, и да после тога није способан ни за какав књижевни рад „осим ако би могао ни јести ни спавати, или барем ако би не марио своје прси сатрти и крвљу пљувати". У осамнаестом веку настала је и изрека „да од српске књижевности живети значи исто што и од капуцина чорбу носити", тј. просјачити и живети као бедник. И Вук Караџић осетио је сву сиротињу и јаде кроз које су пролазили српски књижевници онога времена.

Ево једне цртице из живота Јоакима Вујића, који је „први стао приређивати српске претставе и стварао први српски позоришни репертоар". — Он је чешће у Панчево долазио, и у једној црквеној кући у порти у собици седио, и код директора Рајића фрај кост имао. Он је у тој собици писао, пише Тодор Димић, учитељ. Рукопис му је био ситан и тако сабијен, да човек кад би хтео какву реч да дометне, не би имао где, ваљда је жалио папир, ал' ипак му је рукопис био прилично читак. Осим многих других књига написао је и „Средство обогатити се и своју кесу напунити". Ја сам неке његове књиге читао, па сам се чудио, како је то да он друге учи како ће се обогатити, а сам је сиромах био! А да је сиромах био, то сам отуд судио што је слабо одевен био. Ишао је у неким белим ал' прљавим чарапама и неким цокулама, и у једном полумасном качкету (шта ли је?) на глави. Он је и по селу ишао и своје књиге продавао...

Али, Видаковићев живот као да је био оличење свег тог сиромаштва и беде. „У таквој сам сада нужди, пише он, да немам ниоткуд да платим храну ни стан, те ми могу и ово мало хаљина да продају". У зимње доба, без паре у џепу, увијен у отрцани вунени шал, дрхтећи од студени, више гладан него сит, он под мишком носи на пијацу сноп својих књига, не би ли их продао Србима који долазе из „доњих страна". У гостионици где се хранио више му не дају на вересију. Али, књиге и даље штампа. „Кад сам загазио, морам грцати" — вели он.

Из самилости према старом књижевнику, који је био толики сиромах да је и ђонове на својим чизмама морао да веже канапом, неки угледнији српски грађани позивају га често на ручак и отварају му свој дом. Али, Видаковић болно осећа ту самилост. Уза све то, године 1838 задеси га велика несрећа. Незапамћена поплава уништила је и кућу у којој је становао. „Догоди нам се, пише он, несретни онај пролетос случај кад Дунав целу Пешту нам потопи, и ја све што сам имао изгубим. Једва сам у полноћ и живот свој избавио".

Све до на неколико дана пред смрт Видаковић је стално ишао на пијацу, где је продавао своје књиге. Болестан и изнурен од глади, он је такорећи и умро на пијаци. Јесен је била кишовита и хладна. Стари списатељ посртао је по каљугама и немоћним гласом нудио своје књиге. Сав прокисао, он одједном падне, а по блату се расуше његове књиге. „На крају болести своје бејаше изван себе и јако је бунцао. Ми млађи ђаци, који смо му свакидашњи били, стајали смо једнако око болника, али нас није познао и преминуо је не рекавши ником ништа", — пише у својим сећањима Јаков Игњатовић, који је, као четрнаестогодишњи дечак, неко време становао код Видаковића. То је било 28 октобра 1841 године. Да би бар како-тако покопали свога добротвора, ђаци се последњи пут упуте од куће до куће угледнијих будимских и пештанских Срба да скупљају милостињу.

Тако је завршио свој живот Милован Видаковић, творац српског романа, који је, и поред крајње беде и тешка живота, до последњег часа предано радио на својим делима.

КУКУРУЗ у старој постојбини

У наше време кукуруз је једна од најраспрострањенијих биљака. Он служи не само за исхрану становништва и стоке, већ и у индустриске сврхе, као и за добијање разних медицинских препарата. Међутим, кукуруз у Средњем веку није био познат народима старога света, јер је донет из Америке, после њеног открића. Његово интензивно гајење у Европи отклонило је оскудицу у храни и спасло њене становнике глади, која се појављивала кад год би због суше подбацила жетва пшенице.

Права постојбина кукуруза је Мексико. Он је био национална храна староседелаца Америке: Астека, Маја и Инка. Они су га сејали на веома при

митиван начин. Узели би дугу, на врху зашиљену мотку, те би њоме начинили узану и прилично дубоку рупу у сасвим необрађеној земљи, а онда би у ту рупу ставили два-три зрна кукуруза. Биљка је даље сама расла и сазревала, без помоћи човекове. Зато је принос био слаб, клипови мали, а земљиште се брзо исцрпљивало. Сматра се да је исцрпљеност земље нерационалним гајењем кукуруза била један од главних узрока сеобе Маја у друге области Америке.

Због свог великог значаја и многоструке употребе, кукуруз је код старих америчких народа имао више имена. Тако је, например, млади клип кукуруза зван ксилотл, а зрели клип олотл; сама биљка носила је назив тоцтли, а док је још млада — уатл. Печени кукуруз је исквитл, а зрневље његово које је служило за гатање — тлацли, док је општи назив био цинтли.

Прастановници Америке веровали су да кукуруз стоји под заштитом више божанстава. Тако су богиња Ксилона и бог Ксочипили чували млади кукуруз од суше. Бог Ксочипили претстављан је на сликама са шлем-маском у облику птичје главе. Он седи на стабљикама кукуруза пуним зрелих клипова, које носе податници приликом прославе „празника младог кукуруза". Богови-заштитници кукуруза уживали су велике почасти, те су припадали групи небеских богова и богова крајњег запада, који су у мексиканској митологији оно што су олимписки богови у Грчкој. Међу ископинама налажени су и жртвени судови украшени клиповима зрелог кукуруза, а затим људске и животињске фигуре претстављене како једу кукуруз. Веровало се да постоји и један зли демон који је уништавао кукуруз. Он је приказан на једној фигури на којој су црном бојом насликана покварена зрна на клипу, за разлику од здравих, која су бела и рељефна.

И рибе се могу вештачки успавати

Преношење риба из једне реке у другу, или из реке у вештачке рибњаке, не може се увек извршити са успехом, јер већи део риба угине због недостатка кисеоника. Тражећи решење како да се рибе за време пута одрже у релативно малим судовима, Вилијам Мак Фарленд, ихтиолог Калифорниског универзитета, пронашао је да оне троше мање кисеоника ако су мирне и ако се мање крећу. Како је немогућно натерати рибе да мирују, Мак Фарленд је покушао да их вештачки успава. Показало се да блага средства за успављивање којима се служе људи могу да успавају и рибе. Нарочито успешно дејствују разни барбитурати, које, растопљене у води, риба узима у организам кроз шкрге. Занимљиво је да морфијумски препарати уопште не делују на рибе.

НАЈСКУПЉИ АВИОН НА СВЕТУ

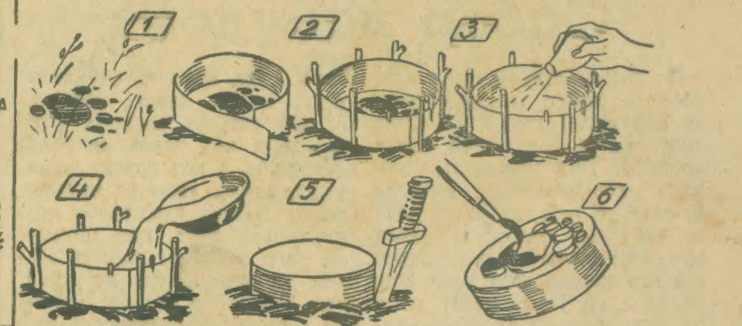
У једној америчкој фабрици ускоро ће почети сериска производња тешких бомбардера „Беинг Б 52". Први апарати овог типа стајали су 8,700.000 долара по комаду, док ће у серији бити знатно јевтинији — 3,600.000 долара. Ипак то ће бити најскупљи авиони који су досад израђени. До данас је највећи и најскупљи бомбардер био „Конвејер Б 36". Он стаје 3,500.000 долара, док трошкови израде бомбардера средње тежине и истога типа не прелазе два милиона.

ТРАГОВИ на ЗЕМЉИ

У оним занимљивим романима у којима се описује живот људи са Дивљег Запада говори се и о оним сјајним познаваоцима трагова разних животиња. Ту су честе и овакве реченице: „Овуда је прошао непоткован коњ, а терет на њему био је већи на десној него на левој страни..." То се закључује по томе што непоткован коњ лакше гази траву, а да је већи терет био на десној страни види се по томе што су десне ноге оставиле јаче трагове. Ловца нарочито интересују трагови животиња јер га они воде до њихових скровишта. Трагови животиња интересантни су и за природњака-стручњака, ради њиховог проучавања.

Многи трагови животиња су видљиви. Њихов отисак може да се узме и да се направи занимљива збирка. Ево како се то ради: 1) изабере се чист траг и ослободи траве и лишћа; 2) затим се окружи картоном који се учврсти гранчицама; 3) после тога се цео простор окружен картоном поспе талком; 4) затим се замеси гипс у сланој води и жидак се сипа у калуп. Слој треба да буде дебео 1,5 сантиметар; 5) гипс треба да се суши 20 минута, а затим се широким ножем пажљиво подигне; 6) отисак се опере у хладној води, а кад се добро осуши, онда га можете обојити тушем и лаким слојем провидног лака. На отисак се залепи етикета с датумом, местом узимања отиска и именом животиње.

Вештачки човек

Одавно је човек зажелео да направи аутомат сличан себи, који ће знати да говори, да се креће, да обавља разне послове. Дуго је то остало само жеља, али — као и већина човечјих жеља — једног дана се приближила свом остварењу. Француска је била колевка првих вештачких људи, а њихов духовни отац био је механичар Жак де Вокансон.

Рођен у Греноблу пре два века, Вокансон се још од своје четрнаесте године показао као генијалан конструктор. Довољно му је било да види неки часовник па да одмах схвати његов механизам и савршено изради сличан. Шетајући једном по Тиљеријама, он се нашао пред статуом свирача на флаути, која се и данас тамо налази. Ту му је пала на ум мисао о вештачком човеку. Према моделу те мраморне статуе, Вокансон је начинио, од дрвета, гвожђа и сукна, свирача на флаути који је могао да отсвира дванаест различитих арија. После свирача израдио је добошара, ловца, ткаљу и друге механичке људе. Од свих његових радова сачувала су се до данас само два примерка, који се налазе у једном париском музеју.

У своје време то је било право чудо, али оно данас никога више не задивљује. Ми више нисмо задовољни човеком који се навија као сат, који је у стању да направи два-три корака, подигне руку, окрене главу или изговори неколико речи. Ко од нас није видео сличне рекламне лутке у излозима трговинских радњи! Ми сада хоћемо да кажемо аутомату: „Иди!“, и да он одмах пође. Хоћемо да му кажемо: „Дај нам ватре!“, и да видимо како му се рука пружа и пали шибицу. Захтевамо од њега чак и да нам одговара на питања, да погоди какве је боје неки цвет или хаљина и триста других ствари.

Неко ће можда рећи да је то немогућно и да то човек никад неће постићи. Али, неће бити у праву. Све се то већ видело и чуло на великој Њујоршкој изложби. Тамо је испред задивљених посетилаца дефиловала читава легија робота који су говорили, певали, махали рукама у знак поздрава, пушили, рачунали, давали своје „мишљење“, одговарали на питања.

Како је то могућно!

Да видимо најпре како човек прима наређења. То сви знамо: слухом, кад му неко говори; оком, кад му неко даје знак или му то писмено износи. Аутомат је сличан човеку: и он има ухо (микрофон) и око (фотоелектричну ћелију). Он има чак и мозак, који електричари називају пријемном станицом, а има и довољно јаке мишиће (моторе). Проблем је само да се све то стави у покрет.

Разгледајмо сада ухо једног робота. Оно прима звук слично телефону, где он прелази у електрични ток. Пријемна станица упућује тај ток према заинтересованом „мишићу“ и тако, благодарећи мотору, долази до покрета. Засад вештачки човек још не може да разуме сложеније реченице. Али, њему се може викнути: „Иди!“ ударајући гласом на „и“. Микрофон ће пребацити овај звук на одређени електрични ток, а овај ће, преко одговарајућег електромагнета, покренути моторе за ноге и „човек“ ће почети да хода. Да га зауставите, довољно је да му кажете: „Стој!“, наглашујући „о“. Микрофон ће пребацити тај звук на одговарајући ток, који ће пресећи онај први, и робот ће стати.

Боље је издавати наређења звуцима него речима. За то постоје специјалне звиждаљке и дијапазони, који дају потребну ноту. Ако хоћете да се аутомат креће, дајете ноту „до“, да стане — „ре“, да дигне руку — „ми“, да спусти руку — „фа“, да окрене главу — „сол“, да је врати у првобитни положај — „ла“, да седне — „си“, итд. На тај начин број наређења која се аутомату могу издати ограничен је бројем музичких нота.

С мало маште, призор са аутоматом може да буде веома занимљив. За то је довољно звизнути на звиждаљку или издати одговарајуће наређење. Још боље је ако се то двоје комбинује, па се, например, каже аутомату: „Наређујем ти да идеш“, а одмах затим произведе се звиждаљком нота „до“. Кад робот крене, публика ће мислити да је разумео наређење. Исто тако може се рећи: „Отпевај ми ту и ту песму!“, а затим звизнути одговарајућу ноту. Електромагнет ће на то покренути потребну плочу која се налази у металном оклопу. Овако је функционисао аутомат Телевокс, који је највише привлачио пажњу посетилаца Њујоршке изложбе.

Телевокс има „брата“ који се зове Телелукс. Он је без ушију, али зато има оштар поглед. У његовим зеницама налазе се фотоелектричне ћелије. Њему се могу издавати многобројна наређења помоћу светлосних знакова. Сноп љубичасте светлости који му се упре у очи даће му знак за покрет, плаве светлости — да се заустави, зелене — да говори, жуте — да седне, црвене — да дигне руку, итд. Свако наређење има своју боју, свака боја свој електрични ток, сваки електрични ток свој електромагнет, а сваки електромагнет одговара одређеном покрету или радњи.

Али, човек ни овим својим делом није задовољан. Аутомати са Њујоршке изложбе ускоро ће се придружити Вокансоновом свирачу на флаути. Већ сада постижу се далеко бољи резултати. Благодарећи фотоелектричним ћелијама, вештачком човеку могу се — а да се притом не компликује садашњи механизам — показати две сличне тканине, једна од праве свиле, а друга од вештачке; он ће погодити која је од праве.

Ако му дате чисто вино, а затим вино помешано с водом, он ће одмах, без пробања, одабрати чисто.

Ако га ставите поред неких врата, он ће громким гласом пребројавати људи који улазе.

Ако му дате два јајета, он ће без погрешке погодити које је свежије.

Ако му покажете корпу кајсија, он ће зачас издвојити зелене.

Од две цигарете, он ће изабрати ону која је боља.

Из једног пакета ножића за бријање он ће избацити и најмање искрзане, што ви својим оком не бисте ни приметити.

Ако га поставите на палубу неког брода, он ће дићи узбуну чим опази ледену санту, и то много пре но што би иједан морнар могао да је угледа.

Тешко је и набројати све услуге које нам може учинити механички човек и које нам већ чине — додуше у мање театралној форми — фотоелектричне ћелије. Проналазачи још нису задовољни потомцима Телевокса и Телелукса. Они се труде да створе све нове и нове вештачке људе, снажније и „паметније“ од ранијих. Али, и поред свих успеха које они на том пољу постижу и које ће убудуће постизати, једна ствар је сигурна: идеалан вештачки човек, који би могао самостално да „мисли“, исто је толико далеко од нас као што је механизам часовника далеко од мозга генијалног човека.

Веровали или не...

„РОГАТИ“ ЉУДИ УГАНДЕ

Године 1859. припитомљену газелу угандског поглавице Сине случајно је убио један од његове браће. Сина, љут због братовљеве немарности, казнио га је на тај начин што је наредио да му се на главу причврсте рогови убијене газеле и да такве рогове морају да носе и сви његови синови и мушки потомци. Ова казна у важности је већ 95 година и потомци Сининог брата и данас носе на глави газелине рогове.

НЕОБИЧАН ДНЕВНИК

Вилијам Мак Грегор (1846—1919), гувернер Њу Фаундленда, водио је пуних 45 година дневник не пропустивши ниједно вече а да у њега не унесе догађаје из протеклог дана. У томе не би било ничег необичног да Мак Грегор није водио свој дневник на осам разних језика: енглеском, немачком, француском, руском, италијанском, шпанском, латинском и старогрчком, служећи се сваког дана другим.

ГУРМАНИ ИЗ САХАРЕ

Бедуини из Сахаре живе прилично скромно, једу оскудно и научени су да данима трпе глад. Али, за време разних свечаности они справљају јела којима је тешко наћи равна чак и у кухињама народа познатих по својој кулинарској вештини. Један од њихових најпознатијих специјалитета је печење од камиљег меса које се „филује“ печеном овчетином. У овцу, која служи као фил, стављају се пилићи, у пилиће рибе, које су, пак, „филоване“ куваним јајима.

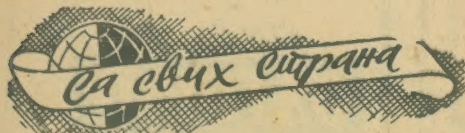
Сабор лабудова

По неком старом енглеском обичају, лабуд је проглашен за краљевску птицу и гајење лабудова је повластица самих краљева. Под извесним условима двор може да дозволи некоме да гаји лабудове, али ти лабудови морају да носе жиг, који им се ставља на горњи део кљуна. Лабудови који се виде на Темзи имају такође жиг, и то не само краљевски, него и жигове бојаџиског и винарског еснафа. Сваке године у одређени дан скупљају се лабудови који плове по Темзи да им се ударе жигови и потсеку крила. Та церемонија позната је под именом „сабор лабудова”. Али, то је само обичај.

Ти лабудови, названи немим лабудовима, воде порекло из Европе и Азије, а пренесени су у Северну Америку као питоме животиње да би служиле као украс у парковима и баштама око кућа. Повремено су неки лабудови бежали, те их сада има и у природи, и то нај више на истоку, у Худзоновој Долини. Но, иако ти лабудови имају назив неми лабудови, они уствари пуштају гласове, који код неких личе на звук трубе, а код других, када су уплашени, глас је пискав. Они који имају глас трубе могу да буду дуги око 1,5 метар, па и више. Дужина се рачуна од врха кљуна до краја репа. Тај лубуд је врло поносан и веома омиљен, више него други, јер је изванредно храбар у борби. Некад их је било много, али су насељавањем људи потиснути у дивљину. Један амерички научник ухватио је 1937 године породицу ових лабудова и снимио њихове гласове у разним ситуацијама: као крикове младих кад тугују за родитељима и њихове веселе узвике кад је на окупу цела породица.

Лабуд који има пискав глас мањи је од првога и он се потпуно повукао на север, па се, изгледа, привикао на арктичку климу. Пошто лети веома високо, заштићен је од напада.

СЕДАМ МУДРАЦА И СЕДАМ ГРАДОВА

Прича се да је у старој Грчкој постојало седам мудраца који су своју мудрост изражавали у кратким и веома садржајним реченицама. Међу њих се увек убрајају: Талес из Милета, Биас, Питак из Митилене и Солон, а поред њих: Periандар, Епименид, Анахарзис, Хилон и још неки други. Дакле, било их је више. Исто тако помиње се да се само седам градова борило за славу да се у њима родио славни грчки песник Хомер, а било их је такође више него седам. Имена тих градова су: Смирна, Хиос, Колофон, Итака, Пилос, Аргос, Кима и други. Где се Хомер, уствари, родио — не зна се.

ПРВА МАШИНА ЗА ПЛЕТЕЊЕ ЧАРАПА

Прву машину за плетење чарапа конструисао је Енглез Виљем Ли године 1589. Пошто му у Енглеској нису дали монопол за израду чарапа, то је он с неким својим пријатељима отишао у Француску, где је јако развио посао. Један његов ученик усавршио је машину и тако омогућио да се израђују чарапе и од веома танког плетива. Кад је Виљем Ли умро, његови радници вратили су се у Енглеску, где им је дозвољен рад, јер се увидело да је ова машина користан проналазак. Енглези су дуго држали монопол у изради чарапа, јер Ли ником није одао тајну свог проналаска, сем својим најближим пријатељима. Штавише, једно време у Енглеској постојала је и смртна казна за сваког који извезе неки примерак ове машине из Енглеске.

ШАФРАН — МИРОЂИЈА СТАРИХ НАРОДА

Шафрана има шездесет и пет врста. Њихов подземни део је кртоласт, а цветови су разних боја: бели, плави, наранџасти итд. Једна врста шафрана служила је источним народима као мирођија, затим су њиме бојадисали пиринач, разне посластице, па и нокте и браду. У Старом веку шафран је такође служио као мирођија и боја, затим као парфем и лек. Римљани су назвали шафран „краљем биља“. Средином прошлог века шафран се преселио у Јужну Европу, а доцније се раширио по свим земљама око Средоземног Мора. Шпанска покрајина Ла Манча чувена је због гајења и производње шафрана. Занимљиво је да су у 14 и 15 веку трговци који би продавали фалсификовани шафран кажњавани смрћу.

ДОМОВИНА ЗЛАТНЕ РИБИЦЕ

Златна рибица је подврста караша, а овај је, опет, сродник шарана. Златна рибица доспела је из Кине, преко Португалије, у Европу. Постоје разна мишљења кад се то догодило. Једни мисле 1611, други 1691, а трећи 1728 године. Она се данас гаји у целом свету. У Кини и Јапану прављена су нарочита језерца у којима се златна рибица гајила и припитомљавала. Она је сматрана за домаћу животињу и служила је за забаву и разоноду. Златне рибице се обично хране мрвицама хлеба. Прождрљиве су и не треба им давати много хране, да се акваријум не би загадио. Потребно је такође често обнављати воду. Златне рибице могу и да се дресирају. Кинези су их извежбали у толикој мери да им једу храну из руке. Не ваља их узнемиравати. Необично воле друштво и зато је боље да их има по дветри у акваријуму.

БАСНОСЛОВНО БОГАТСТВО НА ДНУ МОРА

Један рибарски брод од 50 тона на коме се налазе шест истакнутих морепловаца из разних земаља кренуо је недавно из Ливерпула за Нови Зеланд ради истраживања баснословног блага потонулог 1866 године. Благо је преносио један британски брод који је доживео бродолом код Окландских Острва. Између осталих драгоцености, лађа је преносила товар злата у вредности од шест милијарди данашњих француских франака. Експедиција је опремљена најмодернијом опремом и једном нарочитом телевизиском камером.

ЧАСОВНИК КОЈИ СЕ НАВИЈА ОТКУЦАЈИМА СРЦА

У Берну је недавно одржана међународна изложба сатова на којој је приказан један оригиналан аутоматски часовник који се сам навија. За разлику од свих досадањих часовника ове врсте, који се навијају помоћу покрета руку или добијају енергију од њихања тела које проузрокује корачање, нови аутоматски часовник покрећу откуцаји срца. Да би се навио, довољно га је ставити извесно време непосредно уз тело, на место где се налази срце. Пошто се тако опруга навије, ручни сат ставља се на руку, а џепни часовник у џеп.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

Спор „АЛАБАМА“

У другој половини 19 века искрсао је спор између САД и Енглеске, који је у историји изборног суђења познат под именом спор „Алабама“. До њега је дошло на овај начин. Крајем 1860 године седам јужних држава отцепило се од САД и основало засебну конфедерацију. Вашингтонска влада одговорила је ратом, који је трајао око пет година. Енглеска је јужним државама признала право зараћене стране, а то је значило да она према њима заузима став неутралности исто као што га има и према САД и да ће и према једнима и другима поступати подједнако. Међутим, у енглеским пристаништима набављан је ратни материјал који је отправљан у воде јужних држава. Материјал је пребациван кришом од америчких бродова, који су спроводили блокаду јужних држава.

Истина, у Енглеској је постојао још од 1819 године закон по коме су енглеске власти биле дужне да контролишу и спрече одлазак сваког ратног брода, ако је у служби једне зараћене стране. Да би агенти јужних држава изиграли тај закон, куповали су ненаоружане бродове, које су на другом месту наоружавали и примали посаду. Тако су јужне државе добиле велик број лађа које су гусариле и наносиле велику штету флоти Америке. Те лађе запleниле су и уништиле преко 200 бродова у току рата. Сама крстарица „Алабама“, по којој је и овај спор добио име, запленила је шездесет бродова. Због тога је трговина била парализована и рат продужен. Да би САД сачувале преостале бродове, оне су их продавале неутралним државама и тако уступиле преко 700 бродова.

Још у току рата Америка је Енглеску чинила одговорном, а кад је рат завршен, уложила је и протест, због чега се изродио спор. Америка је тражила да јој се надокнади штета, али је Енглеска у почетку одбијала а касније је увидела да неће моћи избећи одговорност, па је после дугих дискусија закључена тзв. Вашингтонска погодба. На основу ове погодбе Енглеска и САД обавезују се да спор изнесу пред изборни суд. Поред тога, у Вашингтону су одређена и три правила којих ће се суд држати приликом изрицања пресуде. У децембру 1871 састао се суд у Женеви. У свом мемоару Американци су тражили не само да им се накнади непосредна штета, већ и посредна. Непосредну штету претстављале су уништене лађе и роба, док је посредна обухватала 700 бродова које су Американци уступили неутралним државама. Поред тога Американци су кривили Енглеску за продужење рата, па су и за то тражили накнаду. Изборни суд после годину дана донео је коначну одлуку. Енглеска је проглашена одговорном и осуђена да плати 15,500.000 долара, у року од године дана, и то на име непосредне штете. Суд се огласио ненадлежним за испитивање посредне штете. Енглеска је у одређеном року извршила пресуду изборног суда.

Ово је први случај да се у изборном суђењу образује прави суд састављен од судија незаинтересованих држава. Раније је суђење поверавано владару једне од великих сила. Пресуду су прихватиле обе стране без поговора и тиме је порастао ауторитет Међународног изборног суда, а спор „Алабама“ означава прекретницу у развоју изборног суђења.

МАШИНА ЗА ИЗОЛОВАЊЕ БАКТЕРИЈА

Професор Џемс Бимс, који ради на универзитету у Вирџинији, успео је да направи једну нову машину, заправо једну супер-центрифугу, која се тако брзо окреће да бактерије, које се налазе у емулзији у металним тубама, буду изоловане из течности услед јаке центрифугалне силе. Брзина окретања ове машине износи 800.000 обртаја у секунду.

СПЕКТРОСКОП

Спектроскоп је справа помоћу које се добија јасна слика неког светлосног извора, јер се код спектра добијеног обичном призмом боје међусобно мешају, док код спектроскопа, састављеног од више сочива и призама, боје јасно стоје јед на поред друге и не мешају се.

ХОРМОНИ И СПАВАЊЕ

У Националном институту за проучавања срца у Атлантик Ситију утврђено је да дроге за спавање не делују подједнако на оба пола. Пробе су извршене на пацовима и утврђено је да женке спавају четири до шест пута дуже од мушкараца кад су под утицајем хексобарбитала, дроге за успављивање. Али, ако се женкама убризгавају мушки хормони, онда оне спавају као мушкарци, а мушкарци као женке ако им се убризгају женски хормони.

...у Етиопији кокошке нисе веће од наших мало одраслијих пилића, а јаја које но се мало су већа од

голубијих. Покушаји да се у Етиопији гаје европске кокошке нису успели.

...при грађењу Симплонског тунела, које је трајало скоро седам година (1898—1905), испаљено је милион и 600 динамитских мина.

...израчунато је да се рационалном производњом и правичном расподелом разних продуката за исхрану може исхрањивати 20 милијарди људи. Данас на Земљи има 2.5 милијарде људи.

...Ескими су, вероватно, једини народ на свету у чијем је

зику не постоји реч „рат“, јер они никад нису ратовали ни с једним другим племеном или народом.

...лекара који су обилазили болеснике по кућама било је и код старих Грка. Ево како је према једном старом спису, морао да изгледа такав лекар: „Лекар мора да очува, уколико му то његова природа дозвољава, свежину лица и телесну пуноћу, јер прост свет мисли да лекар који сам не изгледа здрав, онда не може добро да лечи болеснике. Лекар мора да буде чист, пристојно одевен и да увек пријатно мирише, пошто се све то свиђа болесницима“.

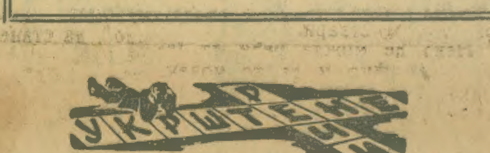
...чувена воденица на Флоси, позната из истоименог романа

Џорџа Елиота, заиста је постојала. Она је срушена тек 1935 године.

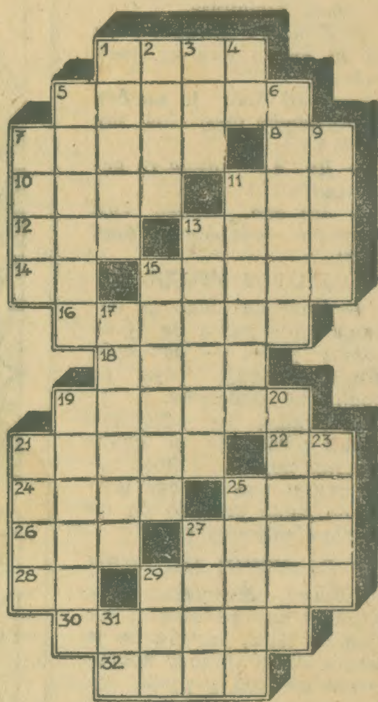
...у Енглеској има 72 града који се зову Њутон, 18 који носе име Њутаун, 49 Нортона и 40 Вестона.

... познато је да су стари Египћани израђивали најфиније ланене тканине. Међутим, у старом Египту није се знало за предену вуну.

Водоравно: 1) женско име; 5) једна од електрода; 7) земљорадник у Старом и Средњем веку везан за земљу; 8) нота; 10) прост број; 11) спрат; 12) врста; 13) географска карта; 14) ономатопеја лавежа; 15) зидана пећ; 16) округласт; 18) покрајина у Грчкој; 19) јужно воће; 21) музичка драма; 22) слово латинице; 24) кола за муницију; 25) женско име; 26) грчко слово; 27) један цвет; 28) јапанска мера за путеве; 29) главна улица у Загребу; 30) географски појам; 32) роман од Емила Золе.

Усправно: 1) један метал; 2) најмањи делић материје; 3) наелектрисана честица, део атома; 4) бог подземља у грчкој митологији; 5) наше историско поље; 6) становник највећег полуострва; 7) пољопривредна алатка; 9) земни гас; 11) гомила; 13) једно воће; 15) новац дат као јемство; 17) једна планета; 19) место у Војводини; 20) птица певачица; 21) врста жуте боје; 23) притока Уне; 25) мелодија; 27) направа за цепање и раздвајање предмета; 29) предлог; 31) река у Аустрији.

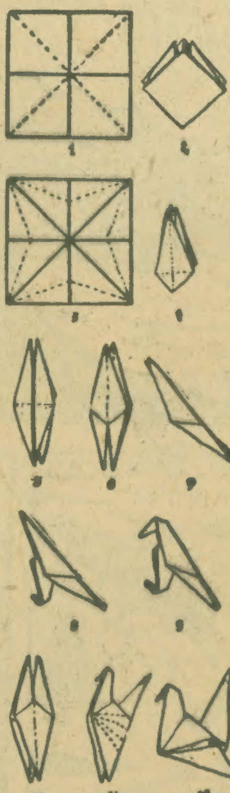
РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) рала; 3) камера; 7) робот; 8) З(латко) В(алоковић); 10) Омар; 11) Пир; 12) Вер (Макс); 13) Мија; 14) ат; 15) барат; 16) апарат; 18) алат; 19) Анамит; 21) брада; 22) ер; 24) Рама; 25) Ото; 26) аг*; 27) Атис; 28) ко; 29) орада; 30) Нинива; 32) Саша.

Усправно: 1) Рабар; 2) Амор; 3) лет; 4) ар; 5) комета; 6) Азијат; 7) роба; 9) брат; 11) пирати; 13) марама; 15) балада; 17) Панама; 19) Арагон; 20) Тетида; 21) Брак (Жорж); 23) роса; 25) Отава; 27) ариш; 29) она; 31) Ис.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Начините сами гаврана, лабуда...

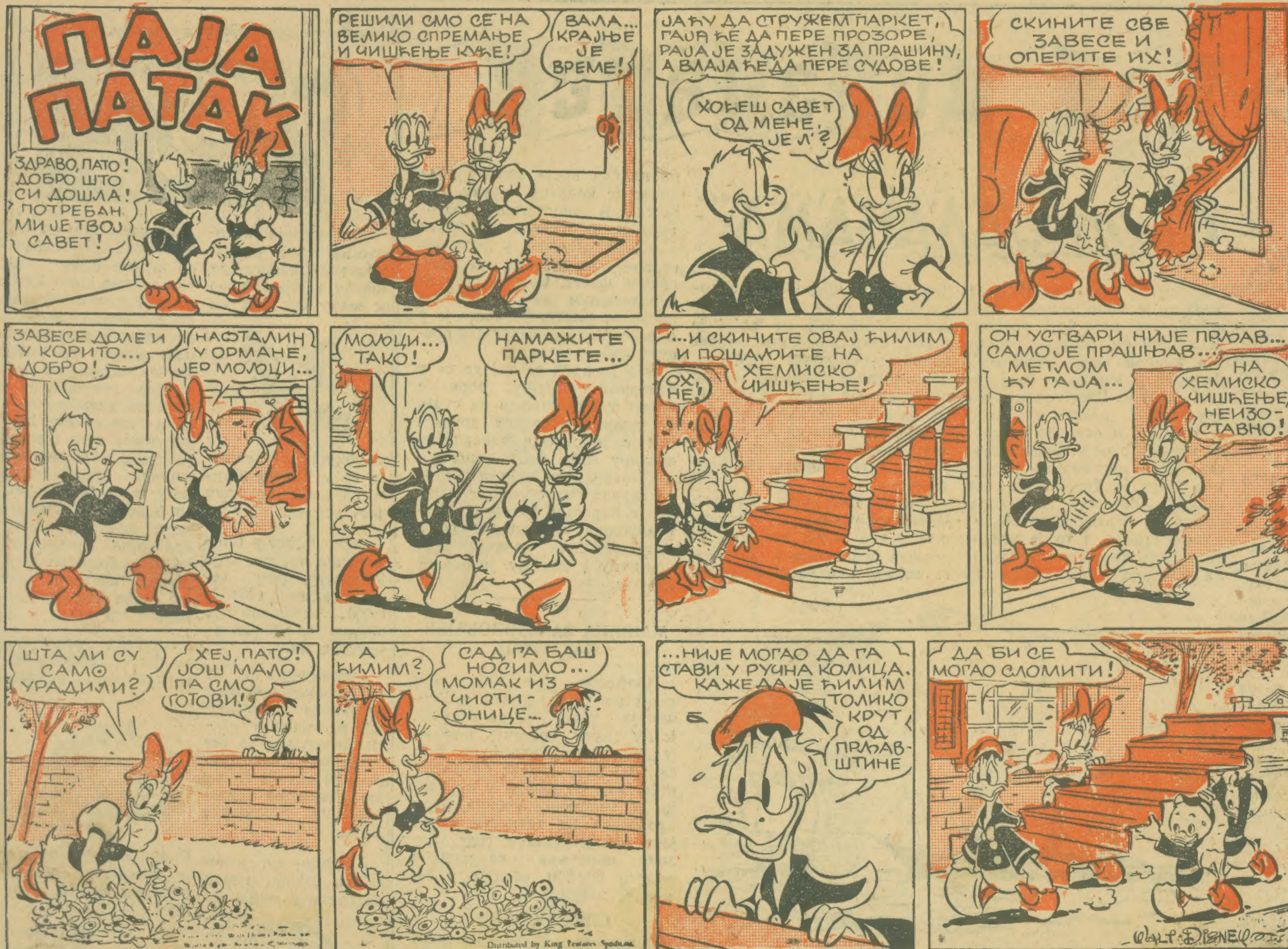
Сигурно сте већ правили од хартије лађице и авионе. Ми ћемо вам овде показати како се прави гавран, означен на цртежу број 9, и лабуд, под бројем 12. Треба вам повећи квадрат хартије у боји, а може у ту сврху да послужи и пакпапир. Ради се овако: превијте с предње стране квадрата коси крст, а са задње стране прави крст. Ако су преломи косог крста доста испупчени, а правог крста удубљени гледајући од себе, добро сте савили. Сад узмите сва четири угла хартије заједно, тако да се коси преломи унутра додирују (сл. 2) и изгладите. Потом морате хартију опет савијати и према слици 3 тачкасте линије уштинути, тако да стране леже на преломима косог крста. Значи, савијате тако да добијете облик као на слици 4, то јест да ивице сада леже унутра. Један врх савијте надоле, окрените, други врх савијте исто надоле, тако да добијете слику 6. Оба доња врха чине реп. Од једног од горњих врхова направите ноге, а од другог савијте главу, као што показују слике 7, 8 и 9. Кад то све свршите, седеће гавран пред вама.

Радите исто као и за гаврана до слике 8, а тада од она два врха од којих се прави реп гаврану направите лабуду главу и реп. Из оба друга краја (глава и нога гаврана) добиће лабуд своја лепа, широка крила. Дакле, даље иде као што је показано на сликама 10, 11 и 12: главу савијете, реп повучете нешто уназад, то јест наместите косије, као што тачкасте линије показују посавијајте лепезасто, тако да добијете два лепа велика крила.

...лутку

С мало вештине и шареног платна може свака девојчица направити себи ову лутку. Направите лоптицу од беле хартије или крпице, ставите је у средину четвртастог комада платна, или још боље штофа, и чврсто вежите (сл. 1). Бочне крајеве савијте напола (сл. 2) и вежите руке и ноге (сл. 3). Тада обавијте око лутке парче шареног платна (сл. 4), причврстите његове крајеве и спустите сукњу. Слика 5 вам показује како треба да изгледа лутка. Од вуне јој можете направити косу, а очи, нос и уста нацртајте или извезите концем.

Који је ОДГОВОР тачан

ВАРИ је:

племе у Африци
мера
име римског војсковође
игра

КАМФИН је:

горива материја
ветар на Тихом Океану
боксерски израз
стари француски глумац

ПАЛИ је:

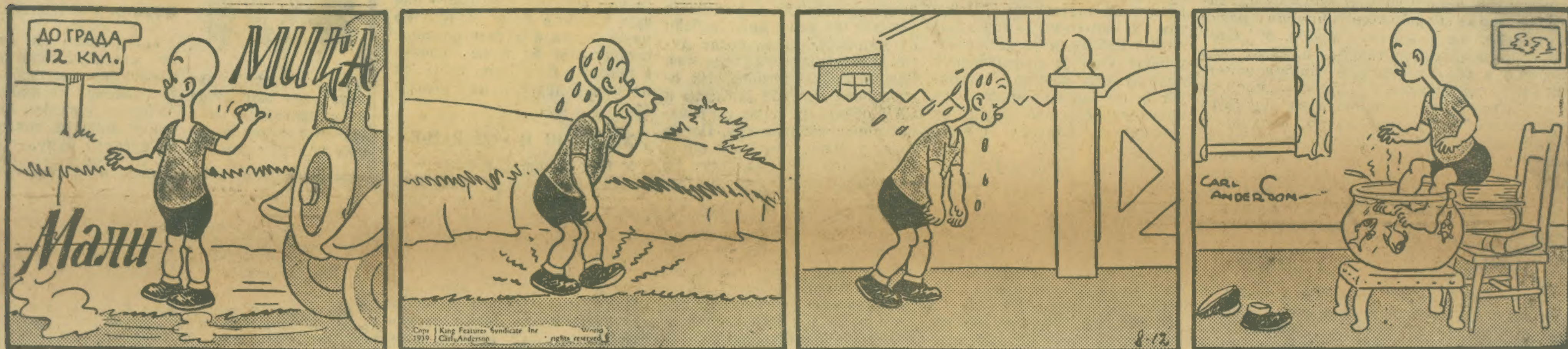
врста старог језика
енглески проналазач
врх на планинском венцу Анда
залив у Италији

ОДГОВОР:

ВАРИ је тег за мерење злата на острву Мадагаскару и раван је 1,3 грам.

КАМФИН је хемиски израз и означава материју која се помоћу јода добива из камфора; мешавина терпентина и шпиритуса коју у Северној Америци употребљавају као гориво у лампама.

ПАЛИ је свети језик Задње Индије, којим су написане свете књиге будистичке религије; млађи изданак једног језика сличног санскриту.

ЗАМАЛО

— *Замало нисам видео данас, твога брата, Белка!* — вели Хорације.

— *Како то замало? Или си га видео или га ниси видео?*

— *Твој брат је шофер на аутобусу број 1234, зар не?*

— *Да. Али какве то везе има?*

— *Па ето. Видео сам шофера аутобуса број 1233!*

ДА ЈОЈ УГОДИ

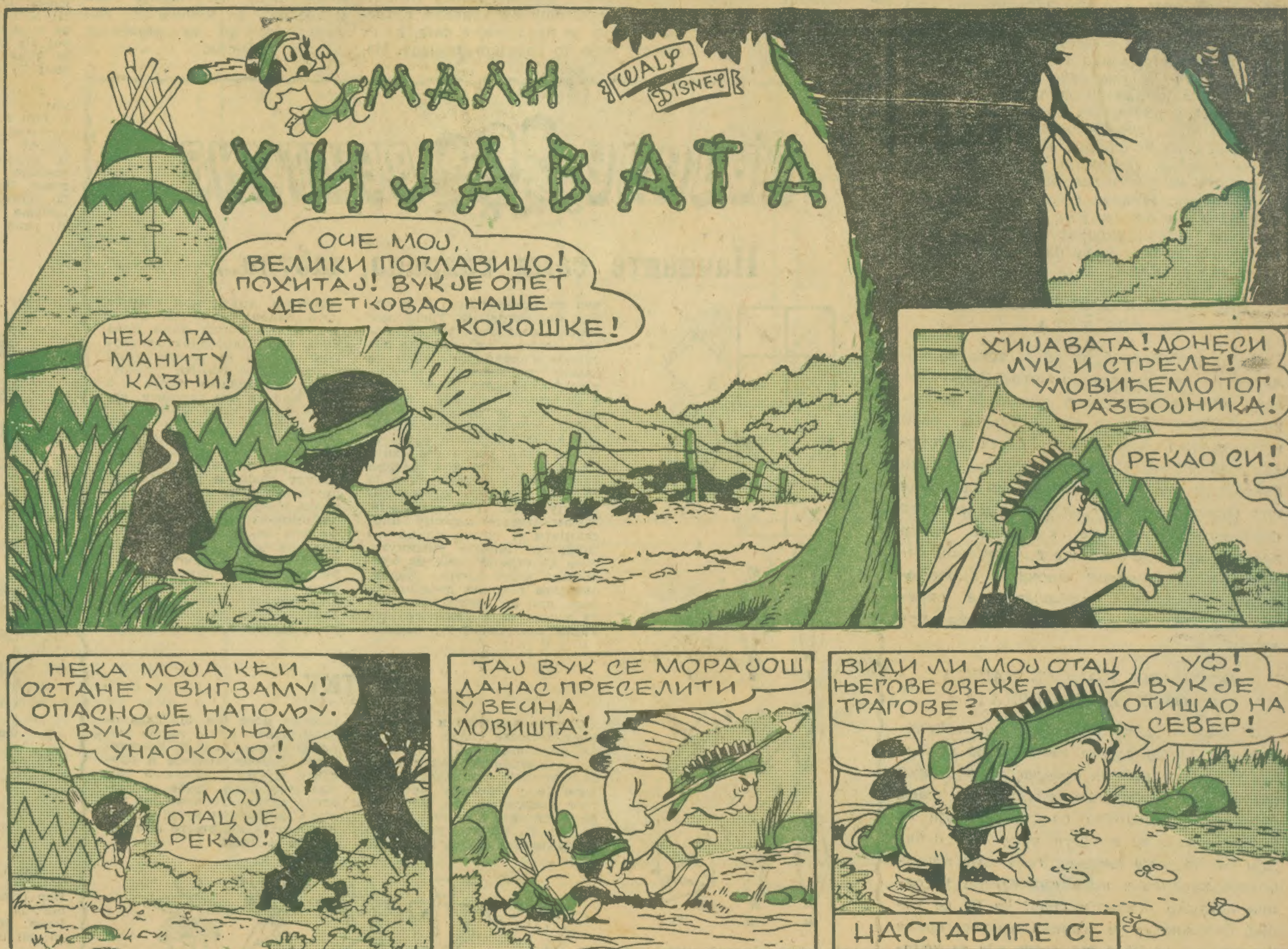
— *Опет си ишао на пецање иако знаш да ја не волим рибу,* — дочекује Мини Микија који се враћа из риболова.

— *Знам,* — одговори Мики гледајући у своју празну корпу. — *Због тога сам и учинио све што је до мене стајало да не упецам ниједну рибу!*

ДА ГА МИНИ НЕ ВИДИ

Пошли Микијеви сестрићи на спавање и један од њих, видећи да је његов брат легао у постељу с књигом у руци, леже и сам не угасивши светлост.

— *Чуј,* — довикну му брат, — *боље би било да угасиш светлост, јер ако Мини примети да читам у постељи биће белаја!*

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" Штампарско-издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Текући рачун број 102-Т-82, пошт. фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 500, полугодишња 250 динара, за иностранство годишња 760, полугодишња 380 динара. Рукописи се не враћају.